

Veldwerkgroep in Limburg

'Doe jij de pitfalls even?' vraagt de voorzitter aan mij. 'Wat is dat toch voor kattenbraaksel?' vraag ik na afloop, na bot te hebben gevangen. 'Pindakaas met haverhout', is het antwoord. Waarom wordt er toch nooit geaasd met iets lekkers? Slagroom, mokkataart, rozijnen, mango, hagselag?

In het weekend van 18 tot en met 20 september hield de Veldwerkgroep van de VZZ haar najaarskamp in het Limburgse Mergelland. De illustere en zeldzame hazelmuis was voor veel leden aanleiding mee te gaan. De hazelmuis blijkt in zijn biotoop, zonnige braamstruwelen aan zuidelijke bosranden, te worden bedreigd door het klepelen van wegranden (een weinig subtiel snoeimethode) en het onvolgende tegengaan van verbosing, waardoor de braamstruwelen beschaduwd raken en zich niet weelderig kunnen ontwikkelen, zo werd ons door de hazelmuisexpert Ruud Foppen verteld. Ruud nam ons mee naar het Vijlenerbos, waar in de wegbermen diverse voortplantingsnesten van deze slaapmuis te vinden zijn. Van veertienhonderd georganiseerde (en zeshonderd 'zwarte') wandelaars, een profwielerskoers en talloze andere fietsliefhebbers, drommen motorrijders, een oldtimer-optocht en schuttersfeesten, blijkt de roodblonde ster van ons weekend zich niets aan te trekken. Twee hazelmuisjes laten zich uitvoerig bekijken en fotograferen. Het aardige van de hazelmuis is namelijk zijn onverschrokken nieuwsgierigheid bij klaarlichte dag. In een bevallige pose laat een van de twee juvenielen zich uitvoerig zien. 'Beeldmooie muis' is nog te zwak uitgedrukt. Met zijn borstkasje in een gevorkte braamtak, bungelende pootjes, kopje omlaag en een biggestaartkrulletje in zijn behaarde staart bekijkt hij zijn bewonde-

VERENIGINGS NIEUWS

raars heel rustig. Zijn grote vijand, de kerkuil van Slenaken, slaapt.

In het St. Jansbos vangen we een knaap van een bosmuis. Zou dit nu de beruchte Grote Bosmuis zijn? Het twijfelgeval wordt in triomf meegevoerd naar de kampeerplaats en aldaar uitgelachen. Wel een grote Bosmuis, geen Grote Bosmuis. Nog meer bosmuisjes, rosse woelmuisen en een ondergrondse woelmuis worden gevangen én weer vrij gelaten. Eén van de rosse woelmuisen moet eerst nog meewerken aan een sporenexperiment (lees hier meer over in een volgende Zoogdier). 's Avonds worden nog een rosse vleermuis en een vale vleermuis gezien en in het Gerendal een sikkelsprinkhaan: een fraai, lichtgroen doorschijnend wezentje, half zo groot als een sabelsprinkhaan, maar natuurlijk met veel te veel pootjes voor de meeste VZZ-ers.

Net als van alle andere kampen van de Veldwerkgroep zal ook van dit kamp een verslag verschijnen. Dit is dan bij de Veldwerkgroep, Gemaal 9, 1613 AM Grootebroek aan te vragen. Daar kunt u ook terecht

De nestjes van de 'beeldmooie' hazelmuis zijn in Limburg te vinden langs zuidelijke bosranden. Foto Albin Hunia

om u op te geven voor het voorjaars- en zomerkamp van de Veldwerkgroep.

Joy de Wit

Algemene Ledenvergadering VZZ

Op zaterdag 10 april 1999 wordt weer de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de VZZ gehouden worden, en wel in Utrecht in Zalencentrum Trianon, Oudegracht 252. Het afgelopen jaar wordt ge-evalueerd en de plannen voor het nieuwe gepresenteerd. Het ochtendprogramma bestaat uit de eigenlijke vergadering, met jaarstukken, het financiële verslag en de begroting. Het middagprogramma is nu nog onbekend, maar de presentatie door de werkgroepen, zoals die vorig jaar werd gehouden, bleek een groot succes. Wie weet doen we dat dus weer. Tot ziens in Utrecht!

Zomerkamp Prelle 1998

Het zomerkamp van de Veldwerkgroep van de VZZ vond dit jaar plaats in de Belgische Ardennen nabij het dorpje Prelle, 15 kilometer ten westen van Bastogne. Het gebied rond Prelle is heuvelachtig met kleinschalige landbouw in de valleien. Er zijn veel overhoekjes en braakliggende veldjes te vinden. Langs de beken en wegen is een dichte, vaak meerjarige, kruidachtige vegetatie te vinden. Op de hoger gelegen stukken zijn voornamelijk productie-naaldbossen te vinden, maar plaatselijk zijn ook oudere loof- en gemengde bossen aanwezig.

Tijdens het kamp is een paar nachten 'geveleerd'. Er werden geen bijzonder soorten waargenomen, maar opmerkelijk was het vlieggedrag van een groep myoten, vermoedelijk water-vleermuizen, die boven land foerageerden. Naar deze kolonie is nog gezocht maar zonder resultaat. Vermoedelijk waren al veel kolonies uiteengevallen.

Ook stonden er rond de 250 vallen uit, die elke acht uur werden gecontroleerd. Daarnaast werd gedurende excursies en overige activiteiten naar zoogdiersporen gekeken. De inloopvallen hadden een hoge bezetting. Hierbij was vooral het aandeel spitsmuizen groot. Op twee locaties werden zowel gewone waterspitsmuis als

Millers waterspitsmuis gevangen. Verder zijn onder meer huisspitsmuis, bos- en beemdspitsmuis, aardmuis, ondergrondse woelmuis en woelrat aangetroffen.

Ook op de excursies werden leuke waarnemingen gedaan. Zo konden vuur- en alpenwatersalamender rekenen op veel interesse. Al met al een zeer

Het aantrekkelijke van veldwerkgroep-kampen in wat verdere oorden is, dat je er soorten tegenkomt die bij ons zeldzaam zijn of niet voorkomen. In Prelle bij Bastogne vingen we onder andere de ondergrondse woelmuis.
Foto Albin Hunia

geslaagd kamp met leuke waarnemingen.

Frank Mertens

Studiedag 'Socio-ecologie'

De Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) houdt op zaterdag 30 januari 1999 een studiedag over 'Socio-ecologie & gedrag'. De socio-ecologie bestudeert het verband tussen de manier waarop dieren samenleven en hun omgeving. Op deze studiedag komen wolven, paarden, orca's, apen en dassen aan bod. Sprekers uit binnen- en buitenland zullen de resultaten van hun onderzoek presenteren en er zal ingegaan worden op overeenkomsten tussen soorten en families.

Enkele grepen: Dr. A. Kitchener (Royal Museum of Scotland) spreekt over sociale systemen bij katachtigen, Ir. G. Hovens (Stichting Reser-

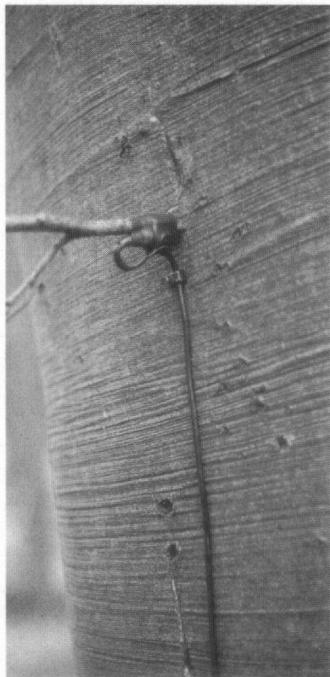
vaten Przewalskipaard) over sociale relaties bij Przewalski's in Mongolië. Dr. L. Sterck (Universiteit Utrecht) behandelt infanticide bij mensapen en Dr. R. Derix (Noldus Technology) verhaalt over wolven in Burger's Zoo. Ook groepsvorming bij orca's komt aan bod (Dr. A. van Ginneken) plus de sociale organisatie bij dassen (Dr. T. Roper, University of Sussex).

De dag wordt gehouden in de Juridische faculteit, 't Hoogt 13 te Utrecht. Het begint om 9.45 uur en men moet zich ervoor opgeven bij de VZZ, Oude Kraan 8, 6811 LJ Arnhem, tel. 026-3705318 (NL), e-mail zoogdier@big-foot.com. De dag kost f 25,-, voor VZZ-leden slechts f 10,-.

Millers waterspitsmuis.

Foto Albin Hunia

Met behulp van een thermometer, die door de stam in de boomholte steekt, kan de aanwezigheid van een boommartervrouwje geregistreerd worden.

Foto Hans Kleef

Werkgroep Boommarter Nederland

In het najaar van 1999 organiseert de Werkgroep Boommarter Nederland een studiedag over boommarters. De leden van de werkgroep zijn daarom nu druk bezig met allerlei nieuwe en leuke onderzoeken in de Nederlandse bossen. Daarbij kunnen ze ook uw hulp gebruiken. Zo worden op verschillende plaatsen in Nederland holle bomen nauwkeurig in kaart gebracht. In het voorjaar worden deze holle bomen gecontroleerd op bewoning door boommarters. Dit kan tot zeer goede resultaten leiden: in de bossen op de zuidelijke Utrechtse Heuvelrug zijn in 1998 op die manier vijf nesten met jonge boommarters gevonden. In de bossen van Drenthe zijn ook nesten gevonden en is

met behulp van een thermometer bepaald wanneer het vrouwtje bij haar jongen komt om ze te voeren of gezelschap te houden. Het blijkt dat het activiteitspatroon van een boommartervrouwje heel anders is dan dat van een steenmartervrouwje, die in een andere holle boom haar nest had.

De resultaten van dit soort onderzoeken zullen tijdens de studiedag gepresenteerd worden. Wilt u meewerken of meedenken aan deze onderzoeken dan moet u 27 maart 1999 naar Baarn komen. Dan houdt de werkgroep een vergadering, waaraan meestal ook een excursie gekoppeld is. U kunt zich aanmelden bij *Henri Wijsman, Tony Offermansweg 6, NL-1251 KJ Laren*.

Nacht van de Vleermuis

In het augustusnummer van het blad van de ANWB 'De Kampioen' stond een artikel over vleermuizen in Nederland. Het artikel sloot af met de mededeling dat de lezers zich konden opgeven voor een excursie onder begeleiding van een vleermuisdeskundige op zaterdag 12 september 1998. Het was een idee van de Vleermuiswerkgroep Neder-

land (VLEN-VZZ) in het kader van de Tweede Europese nacht van de vleermuis. De bedoeling was de Nederlandse burger duidelijk te maken dat vleermuizen geen uitheemse, vreemde en angstaanjagende dieren zijn, maar dat ze overal in Nederland voorkomen.

Hoewel nog lang niet alle Nederlanders bereikt zijn, hebben toch zo'n drie miljoen mensen het artikel onder ogen gehad en wilden meer dan tienduizend mensen mee op excursie! Dat waren er wat meer dan waar op gerekend was... Er waren 150 vleermuisdeskundigen, verspreid over heel Nederland (zelfs op het eiland Texel), die samen ongeveer 3.500 mensen mee konden nemen. De VLEN heeft dus veel mensen met vleermuizen in contact gebracht (voor velen voor het eerst in hun leven), maar helaas ook heel veel mensen moeten teleurstellen. De excursies zijn echter zo goed bevallen, zowel bij de deelnemers als bij de vleermuisdeskundigen, dat besloten is in 1999 opnieuw excursies te organiseren waarvoor de afgevozen mensen als eerste in aanmerking komen.

Uiteraard waren er ook wat minpuntjes ten aanzien van de organisatie, maar deze vielen geheel in het niet bij het enorme succes van de actie. De

2e Europese Nacht van de Vleermuis

12 september 1998

Avondexcursies onder deskundige begeleiding op ruim 80 plaatsen in Nederland

Doelgroep: 15+ jaar

Informatie en aanmelding: September-nummer van de Kampioen van de ANWB

VLEN/VZZ: Emstlaan 41 3561 PP Utrecht

Initiatief: EUROBAT, Secretaat Dr. Oettersloot voor de bescherming van Vleermuizen in Europa, Baden, Duitsland

Georganiseerd door de Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN) van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), met ondersteuning van de ANWB

VLEN heeft hiermee laten zien dat met vereende krachten een grote groep mensen voorgelicht kan worden over in het wild levende dieren. De deelnemers aan de excursies kregen ook nog een kleurenfolder over vleermuizen en een klein speelgoed vleermuisje mee naar huis. Beide zijn bij de VZZ te bestellen. De folder kost f. 1,50 per stuk en het vleermuisje f. 3,- (respectievelijk BF 30 en BF 60). De bedragen zijn inclusief verzendkosten. U kunt ze bestellen door de bedragen over te maken naar rekeningnummer 203737 van de Postbank (voor Nederland) of rekeningnummer 000-1486269-35 van de Postcheques (voor België) ten name van VZZ te Arnhem, onder vermelding van respectievelijk 'Vleermuisbrochure' en 'Speelgoedvleermuis'.

Studiedag 'Egels onder Weg'

Op vrijdag 26 maart 1999 wordt in het Muziekcentrum Vredenburg vlakbij station Utrecht een symposium gewijd aan de egel en infrastructuur. De egel geldt als een klassiek voorbeeld van het conflict tussen verkeer en dieren.

Verkeersslachtoffertellingen geven aan dat het grofweg om twee doodgereden egels per kilometer weglengte per jaar gaat. Voor heel Nederland wordt het aantal egels dat jaarlijks wordt doodgereden, geschat op tenminste ongeveer 100.000; mogelijk zijn het er zelfs meer dan 200.000. De VZZ heeft, in opdracht van Rijkswaterstaat, Dienst Wegen en Waterbouwkunde (RWS-DWW), de afgelopen vijf jaar onderzoek verricht naar de

relatie tussen egels en infrastructuur en organiseert naar aanleiding hiervan een afsluitende studiedag: 'Egels onder Weg'.

Spreekers uit binnen- en buitenland zullen verslag doen van recent onderzoek naar egels, wegen en verkeer. Aard, omvang en effect van de verkeerssterfte onder egels komen aan bod, plus de vraag hoe deze verkeerssterfte kan worden teruggedrongen.

Deelname (incl. lunch) kost f. 40,-. Studenten, AIO's en OIO's betalen f. 30,-. Voor VZZ-leden is de dag (incl. lunch) gratis! Aanmelden, bij voorkeur vóór 1 februari 1999, bij de VZZ, Oude Kraan 8, 6811 LJ Arnhem, tel. 026-3705318, fax 026-3704038 (NL), e-mail: oogdier@bigfoot.com.

Programma 'Egels onder Weg'

- 9:15 Ontvangst, koffie, thee
- 10:00 Welkomstwoord door dagvoorzitter Kees Canters (TU Delft)
- 10:05 Mortality factors affecting hedgehog populations: a review. Nigel Reeve (Roehampton Institute London)
- 10:30 Ervaringen met verkeersslachtoffertellingen. Gerard Smit (Bureau Waardenburg, Culemborg)
- 10:50 Gedrag van egels op de weg. Jaap Mulder (VZZ)
- 11:10 Sterfte onder egels door verkeer en gedurende de winter. Lut Somers (Universitair Centrum Antwerpen)
- 11:35 Doodgereden egels: effecten op individu-, populatie- en soortniveau. Marcel Huijser (VZZ)
- 12:00 Lunch, aansluitend gelegenheid voor het bekijken van posters en het bezoeken van stands
- 13:30 Doodgereden egels en de inrichting van het landschap. Piet Bergers (Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen)
- 13:50 Can badgers affect the use of tunnels by hedgehogs? Patrick Doncaster (University of Southampton)
- 14:15 Presentatie diaklankbeeld 'Egels onder Weg'
- 14:30 Theepauze
- 15:00 Railinfrastructuur, problemen en oplossingen voor zoogdieren. Edgar van der Grint (Holland Railconsult, Utrecht)
- 15:15 Ontsnippering voor egels, een landschapsecologische benadering. Wim Nieuwenhuizen (IBN, Wageningen)
- 15:35 Wat betekent het egelonderzoek voor de praktijk? Hans de Vries (RWS, Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Delft)
- 15:55 Afsluiting door dagvoorzitter

Giften, erfstellingen en legaten

Naast de actieve inzet van veel leden wordt de VZZ zo af en toe ook verblijd met financiële ondersteuning. Dit keer heeft J.M. Drees uit Groningen f. 3.000,- (BF 60.000) geschonken. Zij wil hiermee het opzetten van een internetpagina over de VZZ stimuleren, een wens die al een tijdje bij de leden en het bestuur van de VZZ leeft. We zijn mevrouw Drees dan ook zeer dankbaar voor deze gift.

Wilt u het werk van de VZZ ook steunen, dan kan dat door een gift over te maken naar rekeningnummer 203737 van de Postbank (Nederland) of naar rekeningnummer 000-1486269-35 van de Postcheques/Bank van de Post (België).

Het is ook mogelijk de VZZ te steunen door middel van nalatenschappen en legaten. Voor de VZZ zijn giften tot f. 8.084,- (BF 161.680) per 2 jaar vrij van schenkingsrecht. Voor nadere informatie kunt u terecht bij uw notaris.

Winkel

De VZZ heeft de laatste exemplaren van het boek 'Vleermuizen in het landschap' van Kees Kapteyn op de kop weten te tikken. Het boek gaat uitgebreid in op de levenswijze van de Nederlandse vleermuissoorten en hun verspreiding in Noord-Holland. De prijs is f 40,- (BF 800) incl. verzendkosten. U kunt het boek bestellen door dat geld over te maken naar rekening 203737 van de Postbank (Nederland) of op rekening 000-1486269-35 van de Postcheques (België), onder vermelding van de titel.

Ook de andere boeken en rapporten (zie hieronder) kunt u op deze manier bestellen. De eerstgenoemde prijs in het overzicht geldt voor toezending per post. Het bedrag tussen haakjes is de prijs op stands en afgehaald op het kantoor van de VZZ.

Nieuw

Het voorkomen van kleine zoogdieren in Noordwest-Overijssel en hun relaties met vegetatie en beheer, M. La Haye & A. Haan, 1998. Prijs f 20 (f 15) of BF 400 (BF 300).

Het voorkomen van doodgereden egels in relatie tot de samenstelling van het landschap, M. Huijser et al., 1998. 30 pp. Prijs f 30,- (f 25,-) of BF 600 (BF 500). Ook de andere rapporten over het egelonderzoek zijn nog beschikbaar.

Marterpassen VI, *Nieuwsbrief* 1997, WBN-VZZ, 1998. 56 pp.

Prijs f 15,- (f 10,-) of BF 300 (BF 200). Ook de oudere nummers van Marterpassen (nummers I t/m V) zijn nog beschikbaar.

Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland, V. Dijkstra, 1998. 142 pp. Prijs f 25,- (f 20,-) of BF 500 (BF 400).

En verder

Vleermuisatlas, H. Limpens et al. (red.), 1997. 260 pp. Prijs f 49,50 (f 44,50) of BF 990 (BF 890) voor leden; f 54,50 (f 49,50) of BF 1090 (BF 990) voor niet-leden.

Bibliografie over de das t/m 1996, J. Vink, 1997. 92 pp. Prijs f 15,- (f 10,-) of BF 300 (BF 200).

Aantalsontwikkeling van bevers in en rond het Nationaal Park De Biesbosch in 1997, V. Dijkstra, 1998. 64 pp. Prijs f 15,- (f 10,-) of BF 300 (BF 200). Ook de rapporten over de bevertellingen in 1995 en 1996 zijn nog beschikbaar.

Roofdieren in België en Nederland, R. Akkermans & D. Criel, 1986. 64 pp. Prijs f 15,- (f 10,-) of BF 300 (BF 200).

Atlas van de Nederlandse zoogdieren, S. Broekhuizen et al. (red.), 1992. 336 pp. Prijs f 45,- (f 37,50) of BF 900 (BF 750).

Zoogdieren van West-Europa, R. Lange et al. (red.), 1994. 400 pp. Prijs f 52,50 (f 44,95) of BF 1050 (BF 899) voor leden, f 57,50 (f 49,95) of BF 1150 (BF 999) voor niet-leden.

Basisrapport Rode Lijst van de Nederlandse zoogdieren, H. Hollander & P. v.d. Reest, 1994. 96 pp. Prijs f 10,- (f 5,-) of BF 200 (BF 100).